

pomoč, toda seveda kot neznatnejši faktor v veličastnem spopadu male, oduševljene srbske sile s še vedno ogromno močjo turškega imperija. Inicijativa izhaja iz Srbije in glavno breme borbe leži na nji. Evropa nudi pomoč, a često odreče: zdrav historični smisel je obvaroval Jakšića nepravičnih zlobnih tez o srbskem osvobojenju kot je ta, ki jo je izumil Dj. Šurmin, po kateri bi Srbi ne bili osvoboditelji, temveč osvobodenci.

Kar bi se moglo najbolj zameriti Jakšićevi knjigi, je to, da ni popolna. Toda pretili sta mu dve nevarnosti — da bi podal knjigo, prenatrpano in polno podrobnosti, ali pa, jasno sliko, kjer bi morala biti marsikatera posameznost suprimirana, da bi se jačje pokazale glavne razvojne linije. On se je odločil za drugi način in to je bilo prav. Še bolj pa bi nas obveselil, ako bi v istih razmerah in po isti metodi očrtal razvoj moderne Srbije do naših dni. Take seriozne knjige nam je izredno treba. Jakšić si je s tem svojim delom stekel pravico, da napiše priročno knjigo, pregledno in pravično, o razvoju Srbije do današnjih dni v zvezi z veliko svetovno politiko, kolikor je vplivala na napredek Srbije. Na priloženi pregledni karti so že itak vnesene meje Srbije tudi po letu 1834. v impozantnem okviru Jugoslavije. Ta karta prednjači nadaljevanju knjige, ki jo od Jakšića pričakujemo. Nikola Radojčić.

Svetislav Pređić, Četiri komada. Beograd. 1927. Izdavačka knjižarnica Geze Kona.

Štiri kratke aktovke povprečnega značaja, spisane z nekoliko rutine, po snovi preproste in vsakdanje, po karakterizaciji oseb in situacij dokaj medle. Prva «Kad već zidamo» se odigrava med ženo in možem, ki nameravata zidati lastno hišo in dajeta nad prvim načrtom duška svojim željam in sanjarijam; pride arhitekt in z računi vse poruši. Druga «Najveći dušmanin» utegne imeti kljub že tolikokrat premlačenemu motivu nekoliko trenutnega efekta: služkinja ima ljubimca — stražnika, domača hčerka nehote izblebeče staršem, kako služkinja na njihov račun skrbi za ljubimca, a ker bi nova kuharica bila lahko še slabša, se pobotajo in redar posihmal pazi, da je hiša varna pred tatovi. — «Verden je pao» je jako plehka reč. Dogaja se med srbskimi emigranti v Parizu za časa svetovne vojne. Dialogi so deloma francoski. — Četrta aktovka «Stekao čovek telefon» spada v vrsto naših tretjevrstnih diletantskih iger à la «Eno uro doktor» in podobne.

Pređićevi «Četiri komada» niso prinesli srbski dramatiki prav nič novega. Pomnožili so samo število domačih iger za diletantske odre. Dialog pa je živahen in utegnejo komadi trenutno zabavati. Kaj več pisec menda sploh ni hotel. V jeziku se mu pozna sloveča beograjska «širokogrudnost»: besede «špajz», «veš», «moleraj» (Malerei) uporablja brez sramu, samo da mu ni treba iti k Hrvatom (in manj «širokosrčnim» Srbom) po besede: smočnica, rublje, slikarija.

B. B.

K R O N I K A

Opera. — Zopet smo spoznali nekoliko gostov, tokrat par prvovrstnih. Od domačih je debutirala v Hoffmanovih pripovedkah Popovičeva, ki je prav simpatična pojava na odru, škoda, da je radi razumljive treme prvega nastopa nekoliko distonirala. Sicer pa se kaj takega lahko prigodi tudi rutiniranim Olimpijam. Ponovno je gostovala Vera Majdičeva s prav zadovoljivim uspehom. Videti je, da se ta dama vsaki vlogi priuči v kratkem času, kar je pri

pevcih redko in zato tem bolj vpoštovanja vredno. J. Križaj iz Zagreba je nastopil v Faustu in Hoffmanovih pripovedkah pevsko in igralsko enako odlično. Gospodinov, novo angažirani junaški tenor, se nam je predstavil v Tosci dokaj medlo, v premieri Konjovićeve opere «Miloševa svatba» je bil nekoliko boljši, v «Glumačih» zopet slabši. Ima dokaj prijetno srednjo lego, v višini in nižini mu manjka glasu in šole. Igralski ni le diletant, ampak tudi neroden. Njegova partnerica, Mitrovićeva, je pravi kontrast Gospodinova. Izvrstno šolana pevka z bujnim organom, krasno izgovorjavo in globoko igro. Tudi repertoarja ima gofovo precej — zato moramo njen angažma pozdraviti z največjo radostjo. V Faustu nas je očarala Stotterjeva s fino kultiviranim glasom in krasno igro. V Valentinu je za obolelega Holodkova uskočil Janko, kar smo toplo pozdravili. Pri njem treba zadnji čas konstatirati strogo Bettetovo šolo; pevec ima zelo prijetno višino in vseskozi razumljivo vokalizacijo. Holodkov menda iz principa noče peti slovenski. Nisem prvi, ki mora poudariti to, in menda nisem edini, ki je mnenja, da v bodoče to ne more iti tako. Sem pa eden tistih srečnih, da lahko vse tisto, kar mi ne prija, preslišim. In to bom odslej storil — tudi iz principa.

Novembrska premiera je bila Kálmanova opereta *Bajadera* z Drenovcem, Polićevo in Balatkovo, Pečkom, Povhetom v glavnih vlogah kakor običajno. Vem, da ni glavni namen naše opere operetni repertoar; opereta naj bi polnila blagajno. Drenovec ni kriv, da ga je nekdo odkril kot pevca, ampak kriv je tisti nekdo, ako je sploh kdo kriv. Po mojem mnenju bi se ljubljanski potres ne ponovil, ako bi opereto opustili, in mislim, da je prvi korak k temu že storjen (iz zgoraj navedenega vzroka). Vsi ostali so v veliki meri zadovoljevali, posebno Polićeva kot nositeljica naslovne vloge.

Izvrsten je bil zopet balet pod vodstvom Vlčka, ki ima seveda čisto druge umetniške cilje nego ostali. Vlček je sodobno orientiran mojster-umetnik, ki pozna skoro vso sodobno operno in baletno glasbo ter stremi pri vseh svojih članih, da bi dosegel virtuoznost gest in kretenj. In to sistematično. On goji redne ritmične in gimnastične vaje brez ozira na predstavljanje nekih vlog s poedinci, dvojicami, trojicami in ansamblom v vseh mogočih kombinacijah, tako da lahko upamo v doglednem času na lep kader domačih umetnikov te stroke, ki je pri nas še zelo v povojih. On sam in Lidiya Wisiakova sta pa itak našla zaslužen priznanje že v inozemstvu pred merodajnejšim forumom. Boli me, da moram o našem baletu poročati o priliki operetne premiere ter nestrpnost pričakujem celovečerne baletne predstave.

Na narodni praznik 1. decembra bi morala biti premiera Konjovićeve *Miloševe svatbe*, po božji previdnosti nam je bila prihranjena do 8. decembra. Vsi izvajajoči z dirigentom Balatkom na čelu so napeli vse sile, da bi zadovoljili avtorja in ga menda tudi so. Thierryjeva je nehvaležno vlogo vile Ravijojle odpela izvrstno, Gospodinov ji sicer ni bil enakovreden, a se je poprijel svojega Miloša z vso resnostjo, prav dobra sta bila njegova pobratima Rumpelj in Janko, izvrsten Grabancijaš (posebno v igri) Šublja, Medvedova in vsi ostali so bili na mestih. In uspeh? Da ni rešil Betteto zadnjega dejanja, ki je še kolikor toliko ugajalo, bi bil fiasko popoln. Nedostatki dejanja in partiture so tako očitni, da ne morem pojmovati uprave, zakaj je vzela to opero sploh na repertoar. In zakaj v začetku sezone? Snov je raztegnjena v tri impozantno dolga dejanja, v partituri pogrešam ne le operne, ampak tudi splošno-orkestralne rutine in predvsem originalnosti domislekov. Ravijojla je ponesrečena Brünhilda (celo prvo dejanje spominja preveč na Walküro),

Grabancijaš je Mime iz Siegfrieda, zadnje dejanje nespreten kos Tannhäuserja, orkester se neekonomski vali v monotono-medli polifoniji; tupa-tam zablisne utrinek balkanskega ritma, ki ga pa takoj potlačijo reminiscence iz Wagnerja, Smetane, Dvořaka in drugih romantičnih vzorov. — Poznam zadnjo opero Rista Savina, «Matijo Gubca», in lahko trdim, da v vsakem oziru nadkriljuje ne le Miloševo svatbo, ampak tudi vse prejšnje Savinove opere. Lepa Vida se je izvajala v eni sezoni menda šestnajstkrat, zakaj torej ne-zaupanje napram Slovencu, ki ima menda v naši operi prvi pravico, da je primerno vpoštevano?

In kaj ima vsak posameznik od izvajanja? Vsi skupaj nič! Najmanj pevci, ki so s študijem te opere izgubili toliko in toliko časa, ki jim ga ne more nadomestiti nihče. Ako bi pevec v tem času študiral kako moderno stvar, četudi istih kvalit, bi si pridobil vsaj ritmično in intonacijsko rutino, ako že ne repertoarne vloge, kar bi korepetitorjem pozneje pri študiju drugih vlog znatno olajšalo delo, zavodu pa prineslo materialnega dobička. Namesto ene premiere na mesec bi bili lahko dve in blagajna bi radi boljšega poseta prejela mesečno vsaj 30 % dohodkov več pri istih izdatkih in istem kvantumu dela.

Mogoče živimo Slovenci še preveč v romantizmu ter vpoštevamo tragedije, «polne pretresljivih dejstev» vse bolj, nego bi bilo na mestu, ter poklanjamo vence tistim, ki so jim venci edini uspeh in namen. Bil bi že čas, da bi se otresli diletantstva — produktivnega kakor reproduktivnega. Ko sem videl «Tri oranže» že šestič razprodane, se mi je zazdelo, da publika umetnike (naše!) v pojmovanju in presojanju umetnin prehiteva. Treba bo poskrbeti, da nas vseh skupaj ne prehiti. To dosežemo, ako se z vsemi silami upremo prodiranju diletantstva, ki pri nas zavzema že velikanske dimenzije. Ruski dramaturg in režiser Tajrov stavi v svojem spisu «Osvoboženo gledališče» mojstrstvo igralcev kot predpogoj vsega gledališkega napredka. Mojster se najlaže izogne šabloni ter je edini poklican, da ustvarja tako zvane lastne tipe. Od opernega pevcu zahtevajmo mojstrstvo v petju in seveda tudi v gesti. Kako naj v naši operi prebavim n. pr. Gospodinova v nesrečni vlogi Miloša, ako sem par dni prej videl Bettetovega kralja Trefa, da o petju niti ne govorim. Velik pogrešek pevcev-diletantov so n. pr. samovoljne korone na njihovih «blestečih» tonih. Oh, ko bi tak nesrečen ton mogel spregovoriti! Pevec začne — recimo — približno čisti «a», ki bi imel trajati punktirano četrtinko. Četrtinka je še «a», sledi vsaj polovičko dolg tremolo, ki z vedno večjimi koraki pleše v «gis» in se pri kiks nepričakovano razveže v «g» namesto v «gis». Ta hip se oglasi v E-duru orkester, in ves narod, zadivljen nad akordom «e, g, gis, h», preide v pravo atonalno navdušenje. Da je uspeh še večji, ploskamo tudi mi, ki smo atonalisti po poklicu. Ko pa pridemo iz gledališča, se pritožujemo nad svojim obupnim finančnim položajem. Res je, malo prejemkov imamo; to zaradi tega, ker pri nas stavijo kvaliteto nastavljenca na zadnje mesto, žalibog je pa res tudi to, da se nastavljenec tega zaveda.

Slavko Osterc.

Mariborska drama. — Razumeti hudo gmotno in moralno krizo mariborskega gledališča je nujna premisa za pravično presojo njegove drame. Ko je H. Nučič otvoril Slovencem prej nemški hram gledališča, je bil Maribor v triumfalnem nacionalnem navdušenju, so šle sveže gospodarske sile v razmah, se je stekal nov slovenski element iz zasedenih ozemelj in sestavljal nov faktor, slovensko meščanstvo. Obrnivši plašč bolj po okusu publike ko po smotrenih umet-